

Incorporating Complex Predicates in Coastal Baluchi

Abdolkhalil Tabasideh

MA in Linguistics, Chabahar Maritime
University, Chabahar, Iran

Nahid Yarahmadzahi*

Assistant Professor of Linguistics, Chabahar
Maritime University, Chabahar, Iran

Mehdi Safaie-Qalati

Assistant Professor of Linguistics, Chabahar
Maritime University, Chabahar, Iran

Abstract

This study investigates the incorporation of complex predicates in the Coastal Baluchi dialect spoken in Chabahar, focusing on the structural components and formation of these predicates. Initially, complex predicates were collected from the first volume of Jahandide's *Baluchi to Persian Dictionary*. Using semi-structured interviews, the data were analyzed descriptively based on the intuitions and judgments of 30 native dialect speakers. The analysis results indicate that Coastal Baluchi employs incorporation processes in the formation of complex predicates. In this predicate type, the direct object or a reduced prepositional phrase merges with the verb, losing certain grammatical markers while allowing the verb to retain its lexical identity and semantic clarity. Further analysis reveals two main distinctions

*Corresponding Author: n.yarahmadzahi@cmu.ac.ir

How to Cite: Tabasideh, A., Yarahmadzahi, N. & Safaie-Qalati, M. (2025). Incorporating Complex Predicates in Coastal Baluchi. *Language Science Studies*, 12(21), 121-152. doi: [10.22054/ls.2025.81496.1674](https://doi.org/10.22054/ls.2025.81496.1674).

between Persian and Coastal Baluchi regarding incorporation: first, although the preposition is omitted, the incorporated noun retains its oblique marker; second, the presence of subject enclitics does not render the incorporating compound verbs ungrammatical. These findings suggest that Coastal Baluchi may be in a transitional phase, exhibiting both incorporating and non-incorporating structural features

1. Introduction

Iran is home to diverse ethnic groups, each with distinct languages and dialects. These languages make a focus for linguists aiming to document and describe their unique features. Baluchi, a Northwestern Iranian language, is one of these languages, though it has received relatively limited scholarly attention. Coastal Baluchi, the southernmost dialect of this language, is spoken along the Makoran coast in Sistan and Baluchestan Province of Iran, southwestern Baluchistan province of Pakistan, and parts of Oman and the UAE.

Although there has been one study on the verbal components of compound verbs in Baluchi (Rabani Irandegani, 2020), no studies have specifically addressed incorporating compound verbs in this language, particularly in the Coastal variety. Consequently, this study focuses on analyzing and describing the types of incorporating compound verbs found in Coastal Baluchi spoken in southern Iranian Baluchestan. The analysis is based on the structural components and features of these verbs, forming the primary research objective.

Research Questions

1. Do incorporating compound verbs exist in Coastal Baluchi (based on the characteristics outlined in the works of Dabir-Moghaddam (1997) and Shaghaghi (2007))?

2. If such verbs do exist, what are their formation patterns and characteristics in Coastal Baluchi?

2. Literature Review

Aside from Rabani Irandegan's (2020) thesis, there are no other studies available on the types of compound verbs in Coastal Baluchi. Rabani Irandegani extracted 162 verbs from the first volume of the Baluchi-Persian dictionary compiled by Jahandideh (2018) and conducted a descriptive-analytical study of the collocations associated with these verbs, focusing on their structural characteristics, the type of infinitives they form, their multi-component nature, and the presence of Iranian or non-Iranian elements in their components. The findings indicated that the majority of collocations involve the verb *kardan* 'to do', predominantly used in the construction of transitive infinitives with non-active elements (nouns, adjectives, adverbs, prepositions) of Iranian origin. However, the study did not examine the lexical component of these verbs or address incorporating compound verbs.

With the increase in educational attainment among citizens, the lack of teaching for native languages, the influence of mass media, and the penetration of modern information technology, many local languages and dialects in Iran, including Coastal Baluchi, have been unwittingly affected by standard Persian. Today, we witness that many words and grammatical patterns from the official language have replaced authentic vocabulary and other grammatical structures in Baluchi. Given that there are no formal educational programs for the Baluchi language, the continuation of this trend may eventually lead to the transformation or, in more severe cases, the extinction of the language. Thus, gathering, recording, and documenting its vocabulary and grammatical structures has become increasingly important.

Moreover, despite being influenced by Persian, Baluchi is among those Iranian languages that have undergone minimal changes over different periods due to the geographical and cultural conditions in the region of Baluchistan, retaining many characteristics of ancient and middle Iranian languages (Aranski, 1999: 132-136). Therefore, examining it can pave the way for studies in the realm of Old, Middle, and Modern Iranian languages and dialects.

3. Methodology

This descriptive, qualitative, and analytical study aims to collect linguistic data on the Coastal Baluchi dialect and analyze it to investigate the formation of compound incorporating verbs in this language variety. First, the target data, which includes compound verbs in Coastal Baluchi, was extracted from the first volume of the *Baluchi-Persian Dictionary* (Jahandide, 2018) and organized alphabetically. A purposive sample of 30 native Coastal Baluchi speakers from Chabahar (15 women and 15 men, aged 30-65) participated in the study. The participants, whose education levels varied, confirmed the dialect authenticity of the collected data during interviews.

To address the research questions, three linguistic tests were conducted: (1) restructuring of infinitive components, (2) insertion of enclitic pronouns within the compound verbs, and (3) omission of simple verbs in the second clause based on the presence of an incorporating verb in the first clause. During semi-structured interviews, participants answered the test questions with the researcher guidance. Their responses were compared against incorporation criteria set by Dabir-Moghaddam (1997) and Shaghaghi (2007), with the findings used to address the study's questions.

4. Results and Conclusion

This study on the structure of incorporating complex predicates in Coastal Baluchi demonstrates notable similarities and minor differences compared to the findings of Dabir-Moghaddam (1997). In Coastal Baluchi, as highlighted in his research, the explicit object, when attached to the transitive verb, loses all grammatical markers, thereby converting the transitive verb into an intransitive one. The attached noun typically represents a gender noun and is referentially indefinite, maintaining semantic clarity alongside its non-attached counterpart.

Similar to Persian, the omission of the independent verb in the second clause, contingent upon the presence of the incorporating compound verb in the first, is not feasible in this dialect. Furthermore, some prepositional phrases with locative adverbial roles are affected by the attachment process, leading to the omission of the preposition while retaining the non-agentive state marker /-a/ on the noun. This differs from Persian, where the attached noun loses its grammatical markers, indicating that the incorporating structures in Baluchi preserve some features of non-attached verbs, suggesting a transitional phase in their evolution.

Shaghaghi (2007) proposed tests to differentiate combinational compound verbs from incorporating ones, showing that while the presence of affixed pronouns does not render the sentences awkward, these constructions exhibit lower acceptability and frequency among speakers. This further supports the notion that incorporating structures in Baluchi function differently from those in Persian.

Overall, the incorporating complex predicates in Coastal Baluchi exhibits all eight characteristics identified by Shaghaghi and Dabir-Moghaddam. Future research could expand to other Baluchi dialects and explore comparative studies with other Iranian languages.

Limitations in spatial and resource access highlight the need for larger, collaborative studies to enhance the generalizability of these findings.

Keywords: complex predicates, coastal Baluchi, incorporation, combination.

----- دوفصلنامه علمی علم زبان -----

دوره ۱۲، شماره ۲۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۴، ۱۲۱-۱۵۲

ls.atu.ac.ir

DOI: [10.22054/ls.2025.81496.1674](https://doi.org/10.22054/ls.2025.81496.1674)

افعال مرکب انضمامی در بلوچی ساحلی چابهار

دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته زبان‌شناسی، دانشگاه دریانوردی چابهار،
چابهار، ایران

عبدالخلیل تباسیده

استادیار رشته زبان‌شناسی، دانشگاه دریانوردی چابهار، چابهار، ایران

ناهید یاراحمدزهی*

استادیار رشته زبان‌شناسی، دانشگاه دریانوردی چابهار، چابهار، ایران

مهدی صفایی قلاتی

چکیده

مسئله پژوهش حاضر بررسی و توصیف انواع فعل مرکب انضمامی در بلوچی ساحلی رایج در جنوب بلوچستان ایران، بر اساس اجزای ساختاری و شیوه تشکیل آنهاست. به این منظور، ابتدا افعال مرکب بلوچی ساحلی از جلد اول فرهنگ لغت بلوچی - فارسی جهان‌دیده گردآوری شده و سپس، با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، با کمک مشارک‌انی از این گونه زبانی بررسی و تحلیل شده‌اند. نتایج به دست آمده نشان داده که افعال حاصل از فرایند انضمام در بلوچی ساحلی لازم هستند و پس از انضمام، فعل هویت واژگانی و شفافیت معنایی خود را حفظ می‌کند. در این گونه از بلوچی نیز همانند فارسی، برخی از گروه‌های حرف اضافه‌ای با نقش قید مکان به فعل منظم شده و در نتیجه این امر، حرف اضافه حذف می‌شود. با این حال، ساخت‌های انضمامی در بلوچی در دو ویژگی اصلی با ساخت‌های انضمامی در فارسی تفاوت نشان داده و مانند فعل‌های غیرانضمامی عمل می‌کنند؛ به این ترتیب که به رغم حذف حرف اضافه، نشانگر حالت غیرفاعلی a- همچنان همراه اسم باقی می‌ماند و نیز حضور ضمیرهای پی‌بستی فاعلی در میان اجزای فعل مرکب انضمامی باعث بدساختی جملات نمی‌شود. این امر می‌تواند نشانه‌ای بر وجود نوعی دوره گذار از ساخت‌های غیرانضمامی به انضمامی در این زبان باشد.

کلیدواژه‌ها: فعل مرکب، بلوچی ساحلی، ترکیب، انضمام.

۱. مقدمه

در جغرافیای ایران اقوام زیادی زندگی می کنند که هر کدام زبان و گویش های مخصوص خود را دارند و بالطبع، مطالعه و بررسی علمی این زبان ها برای توصیف و تبیین ویژگی هایشان مورد توجه زبان شناسان است. بلوچی از شاخه شمال غربی زبان های ایرانی، یکی از این زبان های دارای گویشور در ایران است که به نظر می رسد نسبت به سایر زبان ها کمتر مورد مطالعه قرار گرفته است. یکی از گویش های این زبان که از لحاظ جغرافیایی جنوبی ترین آنها محسوب می شود، بلوچی ساحلی نام داشته و در امتداد سواحل مکران و نواحی مجاور آن در استان سیستان و بلوچستان، ایالت بلوچستان در جنوب غربی پاکستان و همچنین، در بخش هایی از کشورهای عمان و امارات متحده عربی رایج است.

با وجود مطالعه صورت گرفته درباره جزء فعلی افعال مرکب در زبان بلوچی (ربانی ایرندگان، ۱۳۹۹)، درباره وجود افعال مرکب انضمامی^۱ در این زبان به ویژه در گونه ساحلی هیچ پژوهشی انجام نشده است. براین اساس، بررسی و توصیف انواع فعل مرکب انضمامی در بلوچی ساحلی رایج در جنوب بلوچستان ایران، بر مبنای اجزای ساختاری و ویژگی های آنها به عنوان مسأله پژوهش حاضر انتخاب شده است.

از آنجا که در زمینه فعل مرکب در زبان بلوچی پژوهش جامعی وجود ندارد و باتوجه به اینکه این زبان متعلق به خانواده زبان های ایرانی است، مبنای نظری پژوهش حاضر را بر آثاری بنا می نهیم که در زمینه فعل مرکب و انضمام در زبان فارسی انجام شده است. باتوجه به آنچه ذکر شد، پژوهش حاضر در پی دست یافتن به پاسخ هایی علمی به این پرسش ها است: آیا در بلوچی ساحلی فعل مرکب انضمامی (بر اساس ویژگی های ذکر شده در آثار دبیرمقدم (۱۳۷۶) و شقاقی (۱۳۸۶) وجود دارد؟ در صورت وجود این گونه افعال، الگوی تشکیل و ویژگی های آنها در بلوچی ساحلی چه هستند؟

1. incorporating compound verbs

۲. مبانی نظری

فعل مرکب (ترکیبی و انضمامی) در زبان فارسی از موضوعاتی است که پژوهشگران درباره آن اتفاق نظر نداشته و آن را بر اساس رویکردهای نظری متفاوتی بررسی کرده‌اند (ارکان، ۱۳۸۵؛ منصوری، ۱۳۸۶؛ البرزی ورکی، ۱۳۷۷). عده‌ای نیز منکر وجود آن شده‌اند (علی محمدی، ۱۳۹۱؛ مشکین‌نامه، ۱۳۸۹؛ دبیران، ۱۳۹۴). پژوهشگران خارجی نیز، درباره فرایند انضمام و انواع آن نظریات و رویکردهای مختلفی مطرح کرده‌اند. برخی از آنها انضمام را فرایندی نحوی و برخی فرایندی ساخت‌واژی معرفی کرده‌اند. در ادامه، به بعضی رویکردهای این پژوهشگران درباره انضمام اشاره می‌شود و سپس، چون دیدگاه نظری پژوهش حاضر مبتنی بر آثار دبیرمقدم (۱۳۷۶) و شقاقی (۱۳۸۶) است، نظریات ایشان به‌طور مفصل‌تر مطرح می‌گردد.

میتون^۱ (1984) با مطالعه تعداد زیادی از زبان‌های دنیا، چهار نوع انضمام را با زبایی^۲ مختلف شناسایی کرده است. در نوع نخست، یک ستاک^۳ اسمی و یک ستاک فعلی با هم ترکیب می‌شوند و ماحصل این ترکیب یک فعل لازم انضمامی است. اسم منضم می‌تواند رابطه معنایی تنائی^۴ همچون پذیرنده^۵، مکان^۶ یا ابزار^۷ با فعل داشته یا شیوه عمل آن را نشان دهد. این اسم فاقد نشانه معرفگی و شمار و نیز غیرارجاعی^۸ است. در این نوع انضمام، ظرفیت فعل کاهش یافته، ساختار موضوعی دچار تغییر شده و فعل لازم می‌شود. در این نوع انضمام، مفعول مستقیم ویژگی‌های دستوری خود را از دست می‌دهد و به فعل متعدی منضم می‌شود. در نوع دوم نیز که همانند نوع نخست است، یک فعل متعدی با مفعول صریح خود ترکیب می‌شود، اما گذرایی آن تغییری نمی‌کند. در این نوع از انضمام، ساختار موضوعی بدون کاهش ظرفیت فعل دستخوش تغییر شده و موضوع غیرفاعلی^۹

1. Mithun, M.

2. productivity

3. stem

4. thematic

5. theme

6. location

7. instrument

8. non-referential

9. oblique

جایگاه مفعول صریح را اشغال می‌کند. به عبارت دیگر، در این نوع انضمام فعل متعدی باقی می‌ماند. در نوع سوم انضمام، فعل انضمامی دارای یک نند ضمیری متناظر با فاعل یا مفعول (عامل^۱ یا پذیرنده) است. زبان‌هایی که دارای انضمام نوع اول و دوم باشند، انضمام نوع سوم را هم نشان می‌دهند. در این نوع از انضمام، اسم می‌تواند اطلاعات کهنه^۲ و جدید^۳ را عرضه نماید. آرایش سازه‌های^۴ جمله در این زبان‌ها بر اساس اهمیت آنها در گفتمان چیده می‌شود؛ به گونه‌ای که اطلاعات جدید معمولاً در ابتدای جمله ظاهر می‌شوند. در نوع چهارم انضمام که باز هم در زبان‌های بومی آمریکا دیده می‌شود، ترکیب ستاک اسم با فعل باعث تحدید سیطره آن می‌گردد. در این نوع انضمام ستاک اسمی به فعل منضم می‌گردد تا سیطره یا دامنه فعل را محدود سازد، اما ستاک مرکب با یک گروه اسمی همراه است؛ به طوری که هویت اسم منضم شده را تعیین می‌کند و پس از تعیین هویتش، این اسم عام و منضم به همراه فعل می‌تواند بدون همراهی گروه اسمی بیرونی^۵ در بخش‌های بعدی گفتمان ظاهر شود. از نظر میتون (1984)، اسم منضم واجد نقش تتا و فاقد حالت^۶ است؛ چراکه نقش نحوی مستقلی در جمله به عهده ندارد. از این رو، وی انضمام را در تمام زبان‌های دنیا فرایندی صرفی، ولی دارای معادل نحوی می‌داند.

روزن^۷ (1989) انضمام را قاعده‌ای ساخت‌وازی به شمار می‌آورد که قبل از نحو در واژگان عمل می‌کند. وی دو نوع فرایند انضمام را برمی‌شمارد: الف - ریشه اسمی با ریشه فعلی ترکیب می‌شود و ساختار موضوعی فعل تغییر می‌کند؛ به گونه‌ای که فعل مرکب به دست آمده یک موضوع کمتر از فعل ساده دارد؛ ب - ریشه اسمی با ریشه فعلی ترکیب می‌شود، اما در ساختار موضوعی آن تغییری ایجاد نمی‌شود؛ به عبارتی، فعل ساده و فعل مرکب به دست آمده از آن دارای موضوعات یکسانی هستند.

-
1. agent
 2. old
 3. new
 4. constituent order
 5. external noun phrase
 6. case
 7. Rosen, S. T.

میلر^۱ (1993) در بررسی‌های خود در زمینه فعل مرکب متوجه شد که این نوع فعل از انضمام هسته متمم اسمی فعل به آن ساخته می‌شود. این متمم معمولاً مفعول صریح یا فاعل غیرمفعولی است.

دبیرمقدم (۱۳۷۶) دو فرایند ترکیب و انضمام را در تولید فعل مرکب دخیل می‌داند. از نظر وی افعال مرکب از اضافه کردن عناصر غیرفعلی، همانند اسم، صفت، اسم مفعول، گروه حرف اضافه‌دار و قید به صورت واژگانی شده فعل ساده تشکیل می‌شوند. هرچند که دیدگاه دبیرمقدم (۱۳۷۶) محدود به چارچوب نظری خاصی نیست، ولی وی همسو با روزن (1998) و اسپنسر^۲ (1995) بر این باور است که انضمام در زبان فارسی فرایندی ساخت‌وازی بوده و دارای دو صورت انضمام مفعول صریح و انضمام گروه حرف اضافه‌ای است.

دبیرمقدم (۱۳۷۶: ۲۹-۳۲) انضمام مفعول صریح را این‌گونه توصیف می‌کند: «برای تحقق چنین فرایندی مفعول صریح نشانه‌های دستوری وابسته به خود را (که می‌تواند شامل حرف نشانه «را»، حرف تعریف نکره - ی، نشانه جمع، ضمیر ملکی متصل و ضمیر اشاره باشد) از دست می‌دهد و به فعل منضم می‌شود. ماحصل فرایند انضمام به لحاظ ساختی، فعل مرکب لازم است و از نظر معنایی یک کل و واحد معنایی است».

دبیرمقدم (۱۳۷۶) معتقد است فرایند انضمام، تنها فعل مرکب لازم ایجاد می‌کند، اما نتیجه فرایند ترکیب، ساخت فعل مرکب لازم از صفت و فعل، و فعل مرکب متعدی از اسم و فعل است. به باور وی فعل‌های مرکب انضمامی، از کنار هم گذاشتن مفعول (بدون نشانه‌های دستوری وابسته به خود) با فعل تشکیل می‌شوند و دارای پنج مشخصه هستند که آنها را از سایر فعل‌ها متفاوت می‌سازد. در فعل‌های انضمامی امکان حذف فعل، ارجاع ضمیری و حذف اسم وجود ندارد. اسمی که با فعل یک واحد معنایی شکل می‌دهد، اسم جنس^۳ و غیرارجاعی است و گستره معنایی فعل را محدود می‌سازد. وی معتقد است وجود ترکیب‌هایی مانند کتاب‌فروشی، چای‌خوری و غذاخوری حجتی بر این است که فرایند

1. Miller, D. G.

2. Spencer, A.

3. generic noun

ساخت‌واژه بر برون‌داد انضمام عمل کرده و از فعل‌های کتاب‌فروختن، چایی‌خوردن و غذا/خوردن اسامی مذکور را به وجود آورده است. دبیرمقدم تصریح می‌کند که بین دو بخش فعل مرکب، قید قرار نمی‌گیرد، اما مشخصه‌های فعل، از جمله زمان، نشانه نفی و وجه به جزء فعلی در فعل مرکب متصل می‌شوند و فعل کمکی نشانه آینده، در میان دو جزء فعلی و غیرفعلی قرار می‌گیرد. به نظر او فعل مرکب انضمامی همیشه دارای یک جفت غیرانضمامی است، مانند غذا/خوردن و غذا/را خوردن. این در حالی است که فعل مرکب ترکیبی مانند هوا خوردن جفت غیرترکیبی به صورت هوا/را خوردن ندارد. فرایند انضمام همواره فعل لازم به دست می‌دهد، اما حاصل فرایند ترکیب گاهی فعل لازم و گاهی متعدی است. انضمام دارای شفافیت معنایی است، در حالی ترکیب اغلب دچار گسترش استعاره^۱ می‌شود. دبیرمقدم برای اثبات وجود فرایند انضمام در فارسی شواهدی ارائه می‌کند از جمله اینکه:

حذف فعل ساده مستقل در دومین بند همپایه بر مبنای وجود فعل منضم در بند اول امکان‌پذیر نیست، زیرا فعل مرکب انضمامی سازه معنایی جدیدی به حساب می‌آید:

(۱) الف. من هم غذا را پختم و هم سبزی را.

ب. * من هم [غذا پختم] و هم سبزی را.

از نظر دبیرمقدم (۱۳۷۶)، اسمی که به همراه فعل آمده و فعل مرکب انضمامی ساخته است، نه تنها به لحاظ معنایی یک کل معنایی واحد و جدید را به دست می‌دهد، بلکه این اسم، غیرارجاعی و اسم جنس بوده و صرفاً حوزه معنایی فعل را محدود می‌کند:

(۲) الف. مینا زهر را به حسن داد.

ب. مینا به حسن زهر داد.

در جمله ۲ الف عمل تحویل دادن زهر به حسن و در جمله ۲- ب عمل مسموم کردن حسن مدنظر است. تفاوت معنایی میان این دو ساخت ناشی از حضور فعل انضمامی در جمله ۲ ب است.

شقایق (۱۳۸۶) فرایند انضمام، مشخصات، ساختار، مقوله و انواع آن را توصیف می‌کند، و جوه تمایز فعل مرکب انضمامی با فعل مرکب ترکیبی را بیان می‌کند و فعل‌های مرکب (انضمامی و ترکیبی) را به شکل پیوستاری از انواع پیش‌نمونه^۱ و بینابینی دسته‌بندی می‌نماید. وی نتیجه‌گیری می‌نماید که فرایند انضمام یکی از فرایندهای واژه‌سازی است که در نتیجه آن در زبان فارسی اسم، صفت، قید و فعل ساخته می‌شود. تنوع ساختی فعل‌های مرکب نشانگر این موضوع است که در صورت افزایش بسامد وقوع، اسم، صفت و قید با فعل در هم می‌آمیزند؛ یعنی سازه غیرفعلی به فعل منضم می‌شود. عناصری که به فعل منضم می‌شوند ممکن است در جمله دارای نقش‌های گوناگونی باشند. بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که مفعول دارای بیشترین تعداد و به عبارتی دیگر، پیش‌نمونه این ساختار است. شقایق (۱۳۸۶) مشخصه‌های زیر را برای فعل‌های مرکب انضمامی فارسی برمی‌شمارد:

- ۱- اسم (یکی از موضوع‌های فعل متعدی) به فعل منضم شده و از تعداد موضوع‌های آن کاسته می‌شود؛
- ۲- اسم منضم فاقد هرگونه نشانه دستوری از قبیل مشخصگر^۲، معرف، حالت و غیره است؛
- ۳- اسم منضم شده معمولاً اسم جنس و از نظر ارجاعی نامشخص است.
- ۴- ساخت انضمامی قابل‌گسترش است. درحالی‌که فعل مرکب ترکیبی قابل‌گسترش نیست و نمی‌توان سازه‌ای در میان دو جزء کلمه مرکب وارد کرد.
- ۵- هر ساخت انضمامی دارای جفت غیرانضمامی یا نحوی است؛
- ۶- فرایند انضمام، فعل لازم می‌سازد؛
- ۷- اسم منضم شده به فعل، نقش تئایی دارد، اما اسم به کاررفته در ترکیب فاقد چنین نقشی است؛

1. prototype
2. specifier

۸- فعل انضمامی، هویت واژگانی شفاف دارد، یعنی هر جزء به طور مجزا معنای خاص خود را دارد؛

۹- فرایند انضمام زایاست و فرایند ترکیب از زایایی کمتری برخوردار است.

شقاقی (۱۳۸۶) برای تشخیص فعل مرکب انضمامی از فعل مرکب ترکیبی آزمون قلب^۱ سازه‌های مصدری و ضمیرهای پی‌بستی تأکیدی و مفعولی را نیز معرفی می‌کند. بر اساس آزمون قلب سازه‌های مصدری، اجزای فعل مرکب انضمامی را می‌توان در ساخت اضافه‌ای به کار برد که صورت مصدری عنصر فعلی در آن نقش مضاف را بر عهده دارد؛ در صورتی که فعل مرکب ترکیبی در چنین ساختاری کاربرد ندارد و ساخت اضافه حاصل بدساخت خواهد بود.

ساخت‌های حاصل از فعل مرکب انضمامی: اختلاف انداختن < انداختن اختلاف؛ بار بردن < بردن بار، نفس کشیدن < کشیدن نفس.

ساخت‌های حاصل از فعل مرکب ترکیبی: ادامه‌دادن < *دادن ادامه؛ دست‌انداختن < *انداختن دست؛ تشریف‌بردن < *بردن تشریف.

بر اساس آزمون ضمیرهای پی‌بستی، حضور این نوع ضمائر تأکیدی و مفعولی در میان اجزای فعل مرکب انضمامی باعث بدساخت شدن این ساخت‌ها می‌شود، زیرا ضمیر ساخت ارجاعی دارد و در صورت اتصال به عنصر غیرفعلی، به آن هم نقش ارجاعی می‌دهد، مثال: الف) *علی خانه را ارثش برد. ب) *علی ارثش برد.

پژوهش حاضر، با علم به وجود نظرات غیرهمسو که اعتقاد دارند فعل مرکب انضمامی در فارسی وجود ندارد، مبتنی بر رویکرد نظری و شاخص‌های ذکرشده توسط دبیرمقدم (۱۳۷۶) و شقاقی (۱۳۸۶) است و به بررسی و شناسایی افعال مرکب انضمامی از طریق رویکرد نظری و شاخصه‌های ذکرشده توسط ایشان در بلوچی ساحلی می‌پردازد. این مشخصه‌ها شامل سه آزمون (قلب سازه‌های مصدری، حضور ضمیرهای پی‌بستی و حذف

1. inversion

فعل ساده مستقل در دومین بند همپایه بر مبنای وجود فعل منضم در بند اول) به همراه هشت عدد از مشخصه‌هایی است که در ذیل نظریات شقاقی (۱۳۸۶) ذکر شده‌اند.

۳. پیشینه پژوهش

در زمینه انواع فعل مرکب در بلوچی ساحلی به جز پایان‌نامه ربانی ایرندگان (۱۳۹۹)، پژوهش دیگری در دسترس نیست. ربانی ایرندگان (۱۳۹۹) تعداد ۱۶۲ فعل از جلد اول فرهنگ بلوچی - فارسی تألیف جهان‌دیده (۱۳۹۶) استخراج کرده و با روش توصیفی - تحلیلی به بررسی همکردهای مرتبط با این افعال از نظر ساخت‌وازی، نوع مصدری که شکل می‌دهند، دو یا چندجزئی‌بودن و وجود عناصر ایرانی یا غیرایرانی در اجزای همکردها پرداخته است. نتایج پژوهش ایشان بیانگر این است که بیشترین تعداد همکردها مربوط به عنصر فعلی کردن است که بیشتر در ساخت مصدرهای متعدی با عناصر غیرفعلی (اسم، صفت، قید، حروف اضافه) با اصالتی ایرانی به کار می‌رود. در این پژوهش به مقوله واژگانی جزء غیرفعلی این افعال و موضوع افعال مرکب انضمامی پرداخته نشده است.

باتوجه به افزایش میزان تحصیلات شهروندان، تدریس نشدن زبان‌های بومی، تأثیر رسانه‌های ارتباط جمعی و نفوذ فناوری نوین اطلاعات، بسیاری از زبان‌ها و گویش‌های محلی در ایران از جمله بلوچی ساحلی، خواسته یا ناخواسته تحت تأثیر زبان معیار فارسی قرار گرفته‌اند. امروزه، بیش از گذشته شاهد آن هستیم که بسیاری از واژه‌ها و الگوهای دستوری واژگانی و حتی آوایی زبان رسمی کشور، جایگزین واژه‌های اصیل و سایر الگوهای دستوری بلوچی شده‌اند. باتوجه به این که برای زبان بلوچی هیچ گونه برنامه آموزشی رسمی وجود ندارد، ادامه این روند ممکن است در نهایت، به دگرگونی^۱ و در موارد شدیدتر به نابودی^۲ این زبان منجر شود؛ از این رو گردآوری و ثبت و ضبط واژه‌ها و ساختار دستوری آنها اهمیتی دوچندان می‌یابد. علاوه بر آن، با توجه به اینکه زبان بلوچی با وجود تأثیراتی که از زبان فارسی پذیرفته، از آن دسته از زبان‌های ایرانی است که طی دوره‌های مختلف، بنابر شرایط جغرافیایی و فرهنگی حاکم بر اقلیم بلوچستان، کمتر

1. language shift

2. language loss

دستخوش تغییر شده و ویژگی‌های بیشتری از زبان‌های ایرانی باستان و میانه را در خود حفظ کرده است (ارانسکی^۱، ۱۳۷۸: ۱۳۲-۱۳۶)، با بررسی آن می‌توان مسیر را برای مطالعات در حوزه زبان‌ها و گویش‌های ایرانی باستان، میانه و نو هموار ساخت.

۴. روش

هدف از پژوهش حاضر که از نوع توصیفی، کیفی و تحلیلی است، جمع‌آوری داده‌های زبانی گویش بلوچی ساحلی و سپس، توصیف و تحلیل آنها برای بررسی چگونگی تشکیل فعل مرکب انضمامی در این گونه زبانی است. در این پژوهش، ابتدا داده‌های هدف که افعال مرکب زبان بلوچی ساحلی هستند، به کمک شم زبانی یکی از نگارندگان که خود گویشور بلوچی ساحلی است، از جلد اول فرهنگ لغت بلوچی - فارسی (جهان‌دیده، ۱۳۹۶) استخراج و بر اساس حروف الفبا مرتب شدند. در ادامه، تعداد سی نفر از گویشوران بلوچی ساحلی (۱۵ نفر زن و ۱۵ نفر مرد در رده سنی ۳۰ تا ۶۵) با روش نمونه‌گیری هدفمند در دسترس به‌عنوان مشارک پژوهش انتخاب شدند. ۵ نفر از آنان دارای سواد تا مقطع ابتدایی، ۵ نفر دارای تحصیلات تا مقطع دیپلم و بقیه بی‌سواد بودند. همه آنها اهل و ساکن شهرستان چابهار هستند و زبان مادری‌شان بلوچی ساحلی است. برای صحت‌سنجی و کسب اطمینان بیشتر، داده‌های گردآوری‌شده از طریق مصاحبه توسط پژوهشگر در اختیار مشارکان پژوهش قرار گرفت تا تعلق آنها به گویش بلوچی ساحلی تأیید شود. در ادامه، برای پاسخ به سؤال‌های این پژوهش، آزمون‌های قلب سازه‌های مصدري، آوردن ضمیرهای پی‌بستی در میان اجزای فعل‌های مرکب انضمامی و حذف فعل ساده مستقل در دومین بند همپایه بر مبنای وجود فعل منضم در بند اول انجام شده است. در فرایند مصاحبه نیمه‌ساختاریافته^۲، سؤالات آزمون‌های موردنظر در اختیار مشارکان قرار گرفته و از آنها خواسته شده با راهنمایی پژوهشگر به سؤالات آزمون پاسخ دهند. در ادامه، پاسخ مشارکان به این آزمون‌ها با شاخصه‌های انضمام که دبیرمقدم (۱۳۷۶) و شقاقی (۱۳۸۶) مطرح کرده‌اند، مقایسه و نتایج حاصل برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش استفاده شده است.

1. Oranskii. I. M.

2. semi-structured interview

۵. یافته‌ها

دبیرمقدم (۱۳۷۶) بر این باور است که انضمام در زبان فارسی فرایندی ساخت‌واژی است و دارای دو صورت انضمام مفعول صریح و انضمام گروه حرف‌اضافه‌ای است. در ادامه، نتایج بررسی داده‌های بلوچی ساحلی ارائه می‌شوند.

۵-۱. انضمام مفعول صریح

برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش، مبنی بر وجود فعل مرکب انضمامی در بلوچی ساحلی و ویژگی‌های ساختاری آن، مشارکان در سه آزمون زبانی در قالب مصاحبه شرکت کردند. در ادامه، پاسخ‌های مشارکان به این آزمون‌ها با شاخصه‌های فعل مرکب انضمامی مطرح‌شده توسط دبیرمقدم (۱۳۷۶) و شقاقی (۱۳۸۶) مقایسه شدند.

۵-۱-۱. آزمون قلب سازه‌های مصدری

یکی از راه‌های تشخیص فعل مرکب انضمامی از فعل مرکب ترکیبی استفاده از آزمون قلب سازه‌های مصدری است. اگر اجزای فعل مرکب انضمامی در ساخت اضافه به کار بروند، صورت مصدری عنصر فعلی می‌تواند در آن نقش مضاف را برعهده بگیرد، اما این امکان برای فعل مرکب ترکیبی وجود نداشته و ساخت اضافه به‌دست‌آمده بدساخت خواهد بود. قابل ذکر است ترتیب مضاف و مضاف‌الیه در بلوچی ساحلی برعکس ترتیب آنها در فارسی است، نخست مضاف‌الیه و پس از آن مضاف می‌آید و کسرۀ اضافه بین آنها قرار می‌گیرد.

برای تشخیص وجود فعل مرکب انضمامی از فعل مرکب ترکیبی در بین داده‌های بلوچی ساحلی، این داده‌ها در دو گروه در قالب آزمون قلب سازه‌های مصدری در اختیار مشارکان قرار داده شد تا به کمک شمّ زبانی خود خوش‌ساختی یا بدساختی آنها را مشخص نمایند.

(۳) الف

as dʒanag < as-e dʒanag

آتش زدن < *زدن آتش

(ب)

zahre-e grag < zahr grag

قه‌ر کردن < *کردن قه‌ر

(ج)

drang dajag < drang-e dajag

قراردادن < *دادن قرار (استعاره از گذاشتن)

(۴) الف

jan fʊedag < jan-e fʊedag

بدن شستن < شستن بدن (حمام کردن)

(ب)

negan patʃag < negan-e patʃag

نان پختن < پختن نان

(ج)

varag gradag < varage-e gradag

غذا پختن < پختن غذا

مشارکان مصدرهای گروه اول را بدساخت و مصدرهای گروه دوم را خوش ساخت تشخیص دادند. پاسخ مشارکان مبنی بر خوش ساختی ساخت‌های اضافه گروه دوم نشانگر انضمامی بودن این ساخت‌ها است؛ در صورتی که این امکان برای گروه اول که فعل‌های مرکب ترکیبی هستند، وجود ندارد و ساخت اضافه حاصل از آن بدساخت خواهد بود.

۵-۱-۲. آزمون حضور ضمیرهای پی‌بستی فاعلی

حضور ضمیرهای پی‌بستی تأکیدی و مفعولی در میان عناصر فعل مرکب انضمامی موجب بدساخت شدن آنها می‌شود، زیرا ضمیر نقش ارجاعی دارد و در صورت اتصال به عنصر

غیرفعلی به آن هم نقش ارجاعی می‌دهد (شقایق، ۱۳۸۶). برخلاف زبان فارسی، در بلوچی ساحلی ضمیرهای پی‌بستی تأکیدی و مفعولی وجود ندارند. به همین دلیل، برای به‌کارگیری این آزمون در مثال‌های بلوچی از ضمیرهای پی‌بستی مطابقهٔ فاعلی استفاده شد. ضمیرهای پی‌بستی حتی اگر به مفعول ارجاع نداشته باشند و مرجع آنها فاعل باشد، اگر در ساخت انضمامی بین جز غیرفعلی و فعل قرار بگیرند، چون نقش ارجاعی دارند، بنابر نظر شقایق (۱۳۸۶) می‌بایست به عنصر غیرفعلی نقش ارجاعی داده و سبب بدساختی شوند. به همین دلیل، ترکیب‌های بلوچی ساحلی زیر به دو شکل بدون ضمیرهای پی‌بستی مطابقهٔ فاعلی در جملات الف مثال‌های ۱ تا ۳ و به همراه ضمیرهای پی‌بستی مطابقهٔ فاعلی (ی/ i) در جملات ب مثال‌های ۱ تا ۳ در اختیار مشارکان پژوهش قرار داده شد تا خوش ساختی یا بدساختی آنها قضاوت شود.

(۵) الف

bahram -a kah tʃet
چید علف ح‌غف^۱ - بهرام
بهرام علف چید.

ب ؟

bahram -a kah -i tʃet
چید پ‌ب‌ف^۲ - علف ح‌غف - بهرام
* بهرام علف چید.

(۶) الف

mahnaz -a warag wart
مهناز ح‌غف - غذا خورد
مهناز غذا خورد.

۱. حالت غیرفاعلی

۲. پی‌بست فاعلی

ب *

mahnaz	-a	warag	-i	wart
مهناز	ح غ ف -	غذا	پ ب ف -	خورد

* مهناز غذا خورد.

(۷) الف

danjal	-a	riʃ	sat
دانیال	ح غ ف -	ریش	تراشید

دانیال ریش تراشید.

ب ؟

danjal	-a	riʃ	-i	sat
دانیال	ح غ ف -	ریش	پ ب ف -	تراشید

* دانیال ریش تراشید.

مشارکان جملات الف در مثال‌های ۵ تا ۷ را خوش ساخت تشخیص دادند و نظر قریب به اتفاق آنها درباره جملات ب مثال‌های ۵ تا ۷ این بود که این جملات بدساخت نیستند، اما کاربرد ندارند. ترجیح همه مشارکان این بود که در گفتار خود به جای جملات ب این مثال‌ها جملات الف را به کار ببرند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که حضور ضمیرهای پی‌بستی تأکیدی و فاعلی میان عناصر فعل مرکب انضمامی اگرچه موجب بدساخت شدن آنها نمی‌شود، اما ساخت‌هایی را به وجود می‌آورد که بسامد کمی دارند و انتخاب اول گویشوران نیستند.

۵-۱-۳. آزمون حذف فعل ساده در بندهای همپایه

طبق نظر دبیرمقدم (۱۳۷۶: ۲۶)، در زبان فارسی حذف فعل ساده مستقل در دومین بند همپایه بر مبنای وجود فعل منضم در بند اول امکان‌پذیر نیست؛ زیرا فعل مرکب انضمامی سازه معنایی جدیدی به حساب می‌آید.

به کمک مثال‌های زیر امکان حذف فعل ساده مستقل در دومین بند همپایه بر مبنای وجود فعل منضم در بند اول را در داده‌های بلوچی ساحلی بررسی کرده‌ایم.

(۸) الف

man ham warag -a grast -uen ham shir -a
حغف - شیر هم اشم - پخت حغف - خوراک هم من

من هم غذا را پختم و هم شیر را.

ب *

man ham warag grast -uen ham shir -a
حغف - شیر هم اشم - پخت خوراک هم من

* من هم غذا پختم و هم شیر را.

(۹) الف

ajan ham ap -a wart ham tʃa -a
حغف - چای هم خورد حغف - آب هم آنها

آنها هم آب را خوردند و هم چای را.

ب *

ajan ham ap wart ham tʃa -a
حغف - چای هم خورد آب هم آنها

* آنها هم آب خوردند و هم چای را.

(۱۰) الف

ma ham mahig -a grien ham madag -a
حغف - میگو هم می گیریم حغف - ماهی هم ما

ما هم ماهی را می گیریم و هم میگو را.

ب *

ma ham mahig grien ham madag -a
حغف - میگو هم می گیریم ماهی هم ما

* ما هم ماهی می گیریم و هم میگو را.

موارد ب از مثال‌های ۸ تا ۱۰ به دلیل حذف فعل ساده مستقل در دومین بند همپایه بر مبنای وجود فعل منضم در بند اول، بدساخت هستند. بنابراین، در بلوچی ساحلی نیز، امکان حذف فعل ساده مستقل در دومین بند همپایه بر مبنای وجود فعل منضم در بند اول وجود ندارد.

۵-۱-۵. مشخصه‌های هشت گانه افعال مرکب انضمامی

از منبع مورد مطالعه ترکیب‌هایی به دست آمدند که بر اساس شمّ زبانی نگارندگان دارای ویژگی‌های فعل‌های مرکب انضمامی بودند؛ یعنی از ترکیب اسم و فعل حاصل شده و لازم هستند. در این بخش، با کمک قضاوت زبانی مشارکان پژوهش از طریق کاربرد این فعل‌ها در قالب جملات، چگونگی بروز ویژگی‌های هشت گانه فعل‌های مرکب انضمامی ذکر شده توسط دبیرمقدم (۱۳۷۶) و شقاقی (۱۳۸۶) در این افعال بررسی می‌شود.

یک - اسم (یکی از موضوع‌های فعل متعدی) به فعل منضم شده و از تعداد موضوع‌های آن کاسته می‌شود.

(۱۱)

mat	pa	tfokk	-an	warag	-a	gradit
مادر	برای	فرزند	جمع -	غذا	ح غ ف -	می‌پزد

مادر برای فرزندان غذا را می‌پزد.

(۱۲)

mat	pa	tfokk	-an	warag	gradit
مادر	برای	فرزند	جمع -	غذا	می‌پزد

مادر برای فرزندان غذا می‌پزد.

gradag (پختن) فعلی متعدی است و به مفعول صریح نیاز دارد، اما در جمله (۸) مفعول صریح به فعل منضم می‌شود و تعداد موضوعات فعل کاهش یافته و به فعل لازم تبدیل می‌شود.

(۱۳)

man	dar	-a	borr	-ituen
من	چوب	ح غ ف -	برید	اشم -

من چوب را بریدم.

(۱۴)

man	dar	borr	-ituen
من	چوب	برید	اشم -

من هیزم بریدم.

borrag (بریدن) فعلی متعدی و نیازمند مفعول صریح است، اما در جمله (۱۰) با منضم شدن مفعول صریح به فعل، از تعداد موضوع‌های فعل کاسته شده است.

دو- اسم منضم فاقد هرگونه نشانه دستوری از قبیل مشخصگر، معرف، حالت و غیره است.

(۱۵)

marjam	tamorsjahag	-a	newis	-it
مریم	فیلم‌نامه	ح غ ف -	نویس	اشم ^۱ -

مریم فیلم‌نامه را می‌نویسد.

(۱۶)

marjam	tamorsjahag	newis	-it
مریم	فیلم‌نامه	نویس	اشم ^۳ -

مریم فیلم‌نامه می‌نویسد.

در جمله ۱۵ tamorsjahag (فیلم‌نامه) به‌عنوان مفعول صریح به کاررفته و دارای نشانه دستوری مفعول صریح -a (را) است، اما در جمله ۱۶ به فعل منضم شده و نشانه دستوری را از دست می‌دهد.

۱. سوم شخص مفرد

سه - اسم منضم شده معمولاً اسم جنس و از نظر ارجاعی نامشخص است.

(۱۷)

dawud	tamor	tʃar	-it
داود	فیلم	نگاه کردن	۳ش م -

داود فیلم می بیند.

tamor (فیلم) اسم جنس است و ارجاع مشخصی ندارد.

چهار- ساخت انضمامی قابل گسترش است، درحالی که فعل مرکب ترکیبی قابل گسترش نیست و نمی توان سازه ای در میان دو جزء کلمه مرکب وارد کرد.

(۱۸)

dawud	tamor	-ie	tʃar	-it
داود	فیلم	نکره -	نگاه کردن	۳ش م -

داود فیلمی می بیند.

پنج - هر ساخت انضمامی دارای یک جفت غیرانضمامی یا نحوی است.

(۱۹)

rue3na	pa	dilgueʃi	ketab	wan	-it
روژنا	با	دقت	کتاب	خوان	۳ش م -

روژنا بادقت کتاب می خواند.

(۲۰)

rue3na	pa	dilgueʃi	ketab	-a	wan	-it
روژنا	با	دقت	کتاب	ح غ ف -	خوان	۳ش م -

روژنا بادقت کتاب را می خواند.

شش - فرایند انضمام، فعل لازم می سازد.

(۲۱)

a	pohl	-a	band	-it
او	پل	ح غ ف -	بستن	۳ش م -

او پل را می سازد.

(۲۲)

a	pohl	band	-it
او	پل	بستن	۳ش م -

او پل می سازد.

bandag (بستن) فعل متعدی است و به مفعول صریح نیاز دارد، اما در جمله ۲۲ مفعول صریح به فعل منضم شده و تعداد موضوعات فعل کاهش یافته و bandag به فعلی لازم تبدیل شده است.

هفت - اسم منضم شده به فعل نقش تتایی دارد، اما اسم به کاررفته در ترکیب فاقد چنین نقشی است.

(۲۳)

amin	dzan	ger	-it
امین	زن	گرفتن	۳ش م -

امین زن می گیرد.

(۲۴)

amin	kostig	ger	-it
امین	کشتی	گرفتن	۳ش م -

امین کشتی می گیرد.

در جمله ۲۳ dzan (زن) به عنوان اسم منضم شده به فعل دارای نقش تتایی پذیرا است، اما در جمله ۲۴ kostig (کشتی) چنین نقشی ندارد.

هشت - فعل انضمامی، هویت واژگانی شفاف دارد، یعنی هر جزء به طور مجزا معنای خاص خود را دارد.

(۲۵)

ahi	ap	wart
او	آب	خورد

او آب خورد.

(۲۶)

ahi	sawgend	wart
او	سوگند	خورد

او سوگند خورد.

در جمله ۲۵، هر دو جزء ap (آب) و wart (خورد) دارای معنای شفاف و خاص خود هستند، اما در جمله ۲۶ فعل مرکب ترکیبی sawgend wart (سوگند خورد) دچار گسترش معنایی شده و دارای معنای استعاری است.

پاسخ مشارکان نسبت به خوش ساخت بودن این جملات و نیز، نوع ارجاع آنها نشان می دهد که این ساخت ها مشخصه های انضمام از نظر دبیرمقدم (۱۳۷۶) و شقاقی (۱۳۸۶)، شامل کاهش موضوعات فعل، تبدیل شدن فعل متعدی به لازم، هویت واژگانی شفاف، ازدست دادن نشانه های دستوری مفعول صریح و ارجاع نامشخص آن را دارند.

۵-۲. انضمام گروه حرف اضافه ای

در زبان بلوچی حروف اضافه به دو صورت پیش اضافه^۱ و پس اضافه^۲ به کار می روند. حروف اضافه ای مانند guen (با)، pa (به، برای)، tʃa (از) و man (در) پیش اضافه های زبان بلوچی و حروف اضافه a (در) و sar (روی) پس اضافه های آن هستند. پس اضافه a نشانه مفعول صریح و غیرصریح است (دبیرمقدم، ۱۳۹۲: ۲۲۲-۲۲۸). در بلوچی ساحلی نیز، به مانند فارسی، برخی از گروه های حرف اضافه ای با نقش قید مکان تحت تأثیر فرایند

1. preposition
2. postposition

انضمام قرار می گیرند و در اثر فرایند انضمام، حرف اضافه حذف می شود. جملات ب در مثال های ۲۷ و ۲۸ این نوع انضمام را در برابر جفت های غیرانضمامی آنها (۲۷ – ۲۸ الف) نشان می دهند:

(۲۷) الف

man	tʃat	-a	kapt
به	چاه	ح غ ف -	افتاد

به چاه افتاد.

(ب)

tʃat	-a	kapt
چاه	ح غ ف -	افتاد

به چاه افتاد.

در جمله ۲۷ الف man (به) به همراه tʃat (چاه) گروه حرف اضافه ای تشکیل داده است و در جمله ۲۷ ب حرف اضافه man تحت تأثیر فرایند انضمام حذف شده است.

(۲۸) الف

man	zer	-a	boɖɖ	-et	-ant
در	دریا	ح غ ف -	غرق شدن	گذشته -	۳ش ج -

در دریا غرق شدند.

(ب)

zer	-a	boɖɖ	-et	-ant
دریا	ح غ ف -	غرق شدن	گذشته -	۳ش ج -

در دریا غرق شد.

در جمله ۲۸ الف man (در) به همراه zer (دریا) گروه حرف اضافه ای را تشکیل داده اند و در جمله ۲۸ ب حرف اضافه man متأثر از فرایند انضمام حذف شده است.

بر اساس شواهد بالا، در بلوچی اسم در گروه حرف اضافه دارای حالت غیرفاعلی است و با حذف حرف اضافه، نشانگر حالت غیرفاعلی a- همچنان همراه اسم باقی می ماند. این موضوع با ویژگی های انضمام در زبان فارسی که در آنها اسم منضم شده نشانه های دستوری خود را از دست می دهد، در تناقض است. بر این مبنا، به طور قطعی نمی توان حذف شدن حرف اضافه را در این فرایند، انضمام گروه حرف اضافه ای به فعل در نظر گرفت.

۶. نتیجه گیری

پژوهش حاضر که به بررسی ساخت فعل مرکب انضمامی در بلوچی ساحلی پرداخته و در مقایسه با پژوهش دبیرمقدم (۱۳۷۶)، نشان دهنده شباهت های زیاد و تفاوت های اندک در نتایج به دست آمده است. در بلوچی ساحلی، مطابق با پژوهش دبیرمقدم (۱۳۷۶)، مفعول صریح به عنوان یکی از موضوعات فعل متعدی با منضم شدن به فعل تمام نشانه های دستوری خود را از دست داده و فعل متعدی را به لازم تبدیل می کند. اسم منضم شده معمولاً اسم جنس و از نظر ارجاعی نامشخص است. فعل مرکب انضمامی در بلوچی ساحلی دارای شفافیت معنایی و نیز یک جفت غیرانضمامی است.

همانند نتایج به دست آمده از پژوهش دبیرمقدم (۱۳۷۶) درباره انضمام در فارسی، در بلوچی ساحلی نیز، حذف فعل ساده مستقل در دومین بند همپایه بر مبنای وجود فعل منضم در بند اول امکان پذیر نیست.

در این گونه از بلوچی نیز، به مانند فارسی برخی از گروه های حرف اضافه ای با نقش قید مکان تحت تأثیر فرایند انضمام قرار گرفته و در اثر این فرایند حرف اضافه حذف می شود، اما با وجود این، اسم در گروه حرف اضافه حالت غیرفاعلی خود را حفظ می کند. به عبارت دیگر، با وجود حذف حرف اضافه، نشانگر حالت غیرفاعلی a- همچنان همراه اسم باقی می ماند. این موضوع با ویژگی های انضمام در زبان فارسی که در آنها اسم منضم شده نشانه های دستوری خود را از دست می دهد، در تناقض است. این اولین تفاوت مشاهده شده میان ساخت های انضمامی در بلوچی ساحلی و زبان فارسی است و بر این مبنا، به طور قطعی نمی توان حذف شدن حرف اضافه در این فرایند را انضمام گروه حرف اضافه ای به فعل در نظر گرفت. نتیجه احتمالی دیگری که می توان از این تفاوت گرفت این است که

ساخت‌های انضمامی گروه حرف‌اضافه به فعل در بلوچی ساحلی، حداقل یکی از ویژگی‌های فعل‌های غیرانضمامی را حفظ کرده‌اند؛ شاید به این دلیل که این ساخت‌ها نشانگر یک مرحله گذار هستند. طبق نظر دبیرمقدم (۱۳۹۲)، زبان بلوچی در ساخت‌ها و ویژگی‌های دیگر مانند نظام مطابقه و حالت هم در مرحله گذار بوده و ساخت‌هایی دارد که در آن آمیزه‌ای از نظام‌های مطابقه و حالت قدیم و جدید به‌طور هم‌زمان وجود دارند. شقاقی (۱۳۸۶) برای تشخیص فعل مرکب انضمامی از فعل مرکب ترکیبی آزمون قلب سازه‌های مصدری و ضمیرهای پی‌بستی را معرفی می‌کند. نتایج تحلیل نشان داد که حضور ضمیرهای پی‌بستی فاعلی در میان اجزای فعل مرکب انضمامی اگرچه باعث بدساختی جملات نمی‌شود، اما ساخت‌های حاصل از آن طبق شَمّ زبانی مشارکان پژوهش درجه مقبولیت کمتر و بسامد پایینی داشته و انتخاب اول آنها نیستند. این امر دومین موردی است که نشان می‌دهد ساخت‌های انضمامی در بلوچی ساحلی کاملاً همانند ساخت‌های انضمامی در فارسی عمل نمی‌کنند. این موضوع هم می‌تواند شاهد دیگری باشد دال بر گذار بلوچی ساحلی از ساخت‌های غیرانضمامی به انضمامی.

همچنین، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که فعل مرکب انضمامی در بلوچی ساحلی تمام هشت ویژگی ذکرشده در آثار شقاقی (۱۳۸۶) و دبیرمقدم (۱۳۷۶) برای این نوع فعل‌ها را دارند: کاهش موضوعات فعل به دلیل انضمام یکی از موضوعات به آن، فاقد نشانه دستوری بودن اسم منضم‌شده، از نظر ارجاعی نامشخص و اسم جنس بودن اسم منضم‌شده، قابل گسترش بودن ساخت انضمامی، داشتن جفت غیرانضمامی یا نحوی، تبدیل فعل متعدی به فعل لازم، نقش تتایی داشتن اسم منضم‌شده و داشتن هویت واژگانی و معنایی شفاف. به این ترتیب، نتایج این پژوهش را می‌توان در راستای تأیید نتایج این دو پژوهشگر دانست. با توجه به اینکه پژوهش حاضر تنها به بررسی ساخت فعل مرکب در بلوچی ساحلی پرداخته است، پژوهش‌های آتی می‌توانند به بررسی ساخت فعل مرکب در سایر گویش‌های زبان بلوچی بپردازند تا از این رهگذر یافته نظری پژوهش حاضر در بوه نقد قرار گرفته یا تقویت شود. علاوه بر آن، می‌توان ساخت فعل مرکب در بلوچی را با دیگر زبان‌های ایرانی مقایسه کرد. در پایان، محدودیت‌های مکانی پژوهش حاضر و محدودیت

دسترسی به پیکره‌های زبانی و منابع مکتوب زبان بلوچی باعث شد حجم نمونه داده‌های پژوهش کوچک باشد و نمونه‌ها به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شوند. در مقیاس‌های بزرگ‌تر و با همکاری بین دانشگاهی و بین مؤسسه‌ای می‌توان چنین محدودیت‌هایی را از پیش رو برداشت تا نتایج و یافته‌ها قابلیت تعمیم بیشتری داشته باشند.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

Abdolkhalil Tabasideh <https://orcid.org/0009-0001-3334-2010>

Nahid Yarahmadzahi <https://orcid.org/0000-0003-4601-0557>

Mehdi Safaie-Qalati <http://orcid.org/0000-0003-0191-2717>

منابع

- ارانسکی، ی. م. (۱۳۷۸). *زبان‌های ایرانی* (ترجمه علی‌اشرف صادقی). تهران: انتشارات سخن.
- ارکان، فائزه. (۱۳۸۵). فرایند انضمام اسم: رویکرد نحوی یا صرفی؟. *زبان و زبان‌شناسی*، ۴(۱)، ۶۶-۴۵.
- البرزی ورکی، پرویز. (۱۳۷۷). نقدی بر مقاله فعل مرکب در زبان فارسی از دکتر محمد دبیرمقدم. *مجله پژوهش*، ۵، ۸۹-۶۹. <https://ensani.ir/fa/article/209007>
- جهان‌دیده، عبدالغفور. (۱۳۹۶). *فرهنگ بلوچی - فارسی*. تهران: انتشارات معین.
- دیران، علیرضا. (۱۳۹۴). *بازنگری در افعال کمکی فارسی: دیدگاهی نو در ساخت افعال*. انتشارات دانشگاه اصفهان.
- دبیرمقدم، محمد. (۱۳۷۶). فعل مرکب در زبان فارسی. *مجله زبان‌شناسی*، ۱۲(۱-۲)، ۴۶-۲.
- دبیرمقدم، محمد. (۱۳۹۲). *رده‌شناسی زبان‌های ایرانی* (جلد اول). تهران: سمت.
- ربانی ایرندگان، ام‌سلمه. (۱۳۹۹). بررسی همکرد در فعل‌های مرکب در زبان بلوچی بر اساس فرهنگ بلوچی فارسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه ولایت ایرانشهر.
- شقایق، ویدا. (۱۳۸۶). انضمام در زبان فارسی. *دستور*، ۳، ۳-۳۹.

- علی محمدی، بهرام. (۱۳۹۱). نقدی بر افعال مرکب در زبان فارسی: بررسی ساختارهای کمکی. *مجله زبان‌شناسی فارسی*، ۴(۲)، ۶۸-۴۵.
- مشکین‌نامه، منصور. (۱۳۸۹). پژوهشی در افعال مرکب فارسی. تهران: پژوهشکده زبان‌شناسی.
- منصوری، مهرزاد. (۱۳۸۶). انضمام در زبان فارسی. *زبان و زبان‌شناسی*، ۳(۶)، ۱۲۵-۱۴۳. https://lsi-linguistics.ihcs.ac.ir/article_1651.html

References

- Alborzi Varki, P. (1998). A critique of the article "Compound verb in Persian" by Dr. Mohammad Dabirmoghaddam. *Pazhohesh Journal*, 5, 69-89. [In Persian] <https://ensani.ir/fa/article/209007>
- Alimohammadi, B. (2012). A critique of compound verbs in Persian: An analysis of auxiliary structures. *Journal of Persian Linguistics*, 4(2), 45-68. [In Persian]
- Arkan, F. (2006). The process of noun incorporation: A syntactic or morphological approach?. *Language and Linguistics*, 4(1), 45-66. [In Persian]
- Dabiran, A. (2015). *A Reconsideration of Persian Auxiliary Verbs: A New Perspective on Verb Construction*. Isfahan University Press. [In Persian]
- Dabir-Moghaddam, M. (1997). Compound verbs in Persian. *Journal of Linguistics*, 12(1-2), 2-46. [In Persian]
- Dabir-Moghaddam, M. (2013). *Typology of Iranian Languages* (Vol. 1). Tehran: SAMT. [In Persian]
- Jahandidah, A. (2017). *Baluchi-Persian Dictionary*. Tehran: Moin Publications. [In Persian]
- Mansouri, M. (2007). Incorporation in the Persian language. *Language and Linguistics*, 3(6), 125-143. [In Persian] https://lsi-linguistics.ihcs.ac.ir/article_1651.html
- Miller, D. G. (1993). *Complex Verb Formation*. Netherlands: John Benjamins Publishing Company.
- Meshkinnameh, M. (2010). *A study of compound verbs in Persian*. Tehran: Linguistics Research Institute. [In Persian]
- Mithun, M. (1984). The evolution of noun incorporation. *Language*, 60(4), 848-895. <https://doi.org/10.2307/413800>
- Oranski, I. M. (1999). *Iranian Languages* (A. A. Sadeghi, Trans.). Tehran: Sokhan Publications. (Original work published in Russian) [In Persian]

- Rabbani Irandegan, O. (2020). *An analysis of co-occurrence in compound verbs in the Baluchi language based on the Baluchi-Persian dictionary* [Master's thesis, University of Velayat, Iranshahr]. [In Persian]
- Rosen, S. T. (1989). Two types of noun incorporation: a lexical analysis. *Language*, 65, 294–317. <https://doi.org/10.2307/415334>
- Shaghaghi, V. (2007). Incorporation in the Persian language. *Dastoor*, 3, 3-39. [In Persian]
- Spencer, A. (1995). Noun incorporation in Chukchi. *Language*, 71(3), 439-489. <https://doi.org/10.2307/416217>

استناد به این مقاله: تباسیده، عبدالخلیل، یاراحمدزهی، ناهید، صفایی قلاتی، مهدی. (۱۴۰۴). افعال مرکب انضمامی در بلوچی ساحلی چابهار. *علم زبان*، ۱۲(۲۲)، ۱۵۲-۱۲۱. doi: 10.22054/l.s.2025.81496.1674

Language Science Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.